

“Het kind is lichamelijk niet veranderd, de samenleving wel”

ELS VAN HEES EN KATRIEN VERSTRAETEN

Kleuterleiders en kinderverzorgers weten het al een hele tijd: altijd maar meer kinderen zijn later zindelijk. Dat maakt niet alleen het werk in de klas lastig, het is ook niet zonder gevolgen voor de gezondheid van die kinderen, blijkt uit onderzoek. We spraken met professor Alexandra Vermandel, lid van de onderzoeksgroep zindelijkheid van Universiteit Antwerpen.¹

In het nieuwe Vlaamse regeerakkoord staat dat ze verwachten dat kleuters die starten in het kleuteronderwijs zindelijk zijn, zodat leraren in de kleuterschool zich op hun kerntaak kunnen focussen. Bent u daar blij mee? En acht u dat haalbaar?

“Ik ben daar heel blij mee. Voor gezonde kinderen die een normale ontwikkeling kennen is dat zeker haalbaar. In de jaren zestig was negentig procent van alle kleuters zindelijk toen ze aan de

kleuterschool begonnen. Nu is dat nog maar twintig procent, terwijl kinderen nu niet anders zijn dan toen. Ongelukjes op school zijn normaal, maar nu starten er kleuters die nog nooit op een potje hebben gezeten. Het evenwicht is zoek.”

Hoe komt het dan volgens u dat zo veel kinderen nog met een luier aan aan de kleuterschool beginnen?

“De kleuters zelf zijn lichamelijk niet veranderd, maar de samenleving en de

omgeving natuurlijk wel. De opvoeding is niet meer zo autoritair, er zijn veel gezinnen met tweeverdieners en weinig tijd en er zijn meer cultuurverschillen dan vroeger. Met de luiers van vandaag voelen kinderen letterlijk geen nattigheid meer. Dat speelt allemaal mee.”

Is dat een Vlaams fenomeen?

“Nee, het is een internationale trend. Het doet zich voor in heel Europa. In Nederland stelt het probleem zich nog ernstiger dan in Vlaanderen, waarschijnlijk omdat de kinderen daar pas naar school gaan vanaf vier jaar. Ook in China wordt het een probleem. Wegwerpluiers zijn er voor een aantal ouders een statussymbool geworden.”

Moeten we dan aanvaarden dat de zindelijkheid in de kleuterschool daalt?

“Zeker niet. De kwaliteit en kwantiteit van de pedagogische taken van de kleuterleiders komen in het gedrang, omdat er zo veel tijd naar zindelijkheidstraining en verzorging gaat. Er zijn niet genoeg kinderverzorgers om dat op te vangen. Daarnaast is er ook nog de milieu-impact: 8,5 procent van ons restafval bestaat uit luiers. En bovenal: er is een verband tussen een late zindelijkheidstraining en meer risico op het ontwikkelen van blaas- en darmklachten zoals obstipatie, blaasontstekingen ... Daar zijn ouders zich niet van bewust. Het is belangrijk om hen daar goed over te informeren.”

Wat kunnen we dan doen? Opnieuw naar de straffende opvoeding van vroeger?

“Nee, straffen is zeker geen goed idee, maar ergens is het idee gaan leven dat je pas vanaf twee jaar kan starten (potje aanbieden, erover praten ...). Daar is helemaal geen wetenschappelijk bewijs voor. Kinderen, opnieuw: gezonde kinderen die een normale ontwikkeling kennen, kunnen al vanaf achttien maanden met zindelijkheidstraining beginnen. Niet iedereen leert op hetzelfde tempo, maar het aanbod moet er wel zijn. Als je kind nog totaal geen interesse toont, wacht dan nog eventjes en probeer

1. Alexandra Vermandel is kleuterleidster, kinesitherapeute, hoofddocent Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie aan de Faculteit Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen van de UAntwerpen en coördinator van de Klein Bekkenkliniek Kine en het UZ Antwerpen. Zindelijkheid behoort al ruim vijftien jaar tot haar onderzoeksdomein.

wat later opnieuw, maar wacht zeker niet standaard tot je kind twee jaar is. En al helemaal niet tot een week voor je kind met school begint. De meeste kinderen zijn tussen 18 en 24 maanden klaar voor zindelijkheidstraining. Niet elk kindje van 2,5 jaar zal zindelijk kunnen zijn, maar dat zijn de uitzonderingen.”

Hoe ziet dat 'aanbod' er dan uit?

“Thuis kan je met je kind praten over 'pipi en kaka doen', je kan de luier uitlaten, zodat je kind merkt wat er gebeurt. Kinderen moeten een link kunnen leggen tussen hun volle blaas en pipi doen. Je kan je kind dan naar het potje begeleiden op het juiste moment. Observeer je kind goed, het geeft bepaalde signalen. Als je kind tijdens het spelen plots stopt en wat voor zich uitstaart, de handen houdt ter hoogte van de plasbuis ... dan weet je hoe laat het is. Een ander belangrijk element is 'tijd'. Zindelijkheidstraining vraagt, zeker bij de start, aandacht en tijd. Onze darmen schieten bijvoorbeeld

“Er is een verband tussen een late zindelijkheidstraining en meer risico op het ontwikkelen van blaas- en darmklachten zoals obstipatie, blaasontstekingen ...”

PROFESSOR ALEXANDRA VERMANDEL

een kwartier na het ontbijt in actie, net wanneer er in veel gezinnen maar weinig tijd is. Het is dus belangrijk om daar op een bepaald moment toch tijd voor te voorzien, tijd voor een ontbijt en om daarna nog rustig op het potje te gaan. De kans op constipatieproblemen later wordt daardoor een pak kleiner.”

Kunnen de crèches daar ook bij helpen?

“Zeker. Vermits imitatie een geweldig sterke factor is (zie het kader voor meer informatie over de faciliterende factoren), zijn crèches eigenlijk de uitgelezen plaats om aan die zindelijkheid te werken. Ze moeten daar ook toe in staat zijn, natuurlijk, want er zijn nu veel te veel kinderen per pedagogische medewerker. Een zindelijkheidstrainer in een crèche is voor mij de beste oplossing, iemand die weet hoe zindelijkheid werkt, en dan aan de slag gaat met een klein groepje kinderen die voldoen aan de rijpheidsfactoren (zie kader). Ouders moeten er dan thuis ook mee aan de slag gaan, want het is belangrijk om consequent te zijn. Uit onderzoek blijkt dat die werkwijze heel goede resultaten oplevert.”

Je pleidooi voor een zindelijkheidstrainer is eigenlijk ook een pleidooi voor meer informatie over zindelijkheid?

“Ja, informatie is volgens mij cruciaal. Er circuleert vaak verkeerde informatie en er heerst nog veel onwetendheid. Als ouders zouden weten hoe belangrijk op tijd zindelijk zijn is voor de gezondheid van hun kind, dan zullen ze waarschijnlijk gemotiveerder zijn om ermee aan de slag te gaan. Als ze dan ook nog goed weten hoe het werkt, dan kunnen ze zich daar naar organiseren. Bij sommige kinderen duurt het meestal echt niet lang voor ze zindelijk zijn, dus het is zeker de moeite waard om er op tijd aan te beginnen. Plan dat dan liefst in een periode in zonder verre of lange uitstappen in het verschieft.”

Hoe zie jij de toekomst?

“Ik heb er goede hoop op dat het zal verbeteren. Kind en Gezin is ondertussen mee met de resultaten van onze onderzoeksgroep, de Vlaamse Regering

heeft er aandacht voor ... Als de juiste informatie nu ook verder doorsijpelt naar de ouders, dan denk ik dat het wel weer goedkomt. Iedereen wint erbij.

Faciliterende factoren

- Imitatie: kinderen leren door andere na te doen, in een crèche, maar ook thuis met oudere broers of zussen of door met poppen te spelen.
- Het potje op tijd aanbieden: als je merkt dat het kind moet plassen, probeer het dan op het potje te zetten. Vanaf achttien maanden kan je na het eten het kind op een potje zetten.
- Laat de luier uit: zolang kinderen een luier dragen is het voor hen moeilijker de link te leggen tussen een volle blaas en pipi doen. Je merkt zelf gemakkelijker wanneer het kind plast zodat je feedback kunt geven: “Kom, we gaan naar het potje.”
- Zorg voor kledij die ze zelf gemakkelijk kunnen uitdoen.
- Niet forceren of straffen: als het niet lukt, neem dan een pauze en probeer het een paar weken later opnieuw.
- Wel belonen: moedig het kind aan met positieve woorden, een sticker of iets lekkers. Kinderen willen graag zelfstandiger worden. Het helpt om hen daarin te bevestigen.
- Begeleid de peuters actief en motiveer hen.

Meer weten?

Rijpheidsfactoren

Onderzoek heeft aangetoond dat er een verband is tussen deze drie rijpheidssignalen en een succesvolle zindelijkheidstraining:

- het kind kan duidelijk maken dat er plas of stoelgang komt en geeft meestal zelf vuile/natte onderbroeken aan;
- het kind wil zelf taken volbrengen, is trots op nieuwe vaardigheden;
- het kind kan zelf kleren naar beneden en boven trekken en het kan zelf naar het potje stappen.

Het leven zoals het is in de kleuterschool

Brandpunt sprak ook met een aantal kleuterleiders over zindelijkheid op school.

“Als kleuterjuf van de instapklas heb ik wel begrip voor kleuters die nog niet zindelijk zijn. Niet alle kleuters zijn er klaar voor als ze starten. Gelukkig hebben we in de instapklas vaak hulp van de kinderverzorgster. Het is dan wel belangrijk dat de ouders thuis ook effectief rond zindelijkheid werken en dat stimuleren bij hun kind.”

“In een eerste kleuterklas, en zeker de hogere jaren, wordt het al moeilijker om zindelijkheid te stimuleren terwijl je nog 22 andere kleuters moet begeleiden. Wanneer er een broek moet worden verschoond tijdens een activiteit in de klas, moet je alles stopzetten en al je andere kleuters links laten liggen. Zij krijgen op dat moment geen onderwijs, omdat de kleuterjuf verzorgende taken uitvoert. De structuur valt op zo'n moment ook vaak weg. Als je dan verschillende kleuters hebt die niet zindelijk zijn, dan ben je dagelijks toch wel even bezig met die verzorgende taken, terwijl er in de kleuterschool heel wat leerplandoelen zijn die nagestreefd moeten worden. De onderwijskwaliteit komt dan in het gedrang. We hebben al verschillende keren vastgesteld dat er thuis te weinig moeite wordt gedaan om zindelijkheid te stimuleren, maar het volstaat gewoon niet om dat over te laten aan de school. Er is daarvoor te weinig ondersteuning en het takenpakket is te groot.”

Christina, Lize en Jessica

BROCHURES

COC-leden hebben recht op correcte informatie. Daarom geeft COC gratis brochures uit over onderwerpen waar nogal wat vragen over bestaan. Hier vind je een overzicht van de brochures die momenteel beschikbaar zijn. Wij versturen ze alleen op aanvraag. Heb je informatie nodig, aarzel dan niet om de passende brochure aan te vragen bij: COC **Nancy Rondas**, Britsierslaan 5, 1030 Brussel, T. 02 244 37 03 of coc.hoofdzetel@acv-csc.be

Je kan ook via onze website, www.coc.be, brochures aanvragen.

Aan niet-leden worden deze brochures niet toegestuurd.

Titel	Datum brochure
01 Bevallingsverlof, Borstvoedingspauzes, Onbezoldigd ouderschapsverlof en Borstvoedingsverlof, Bevallingsverlof	September 2020
02 Afwezig wegens ziekte of ongeval? Rechten, plichten en mogelijkheden om het werk deeltijds te hervatten Afwezig wegens ziekte	Februari 2023
03 Loopbaanonderbreking voor het nemen van ouderschapsverlof, het verlenen van bijstand of verzorging, het verstrekken van palliatieve zorgen en het verlenen van mantelzorg	April 2024
04 Verloven en afwezigheden voor verminderde prestaties	Februari 2024
05 TBS voorafgaand aan rustpensioen	December 2019
06 Zorgkrediet in het onderwijs	November 2023
07 Opvangverlof en pleegzorgverlof	November 2019